

Færdselstavler i emalje

Af Martin Reimers

Emaljeskilte har fascineret samlere i årtier. Der er noget gedigent og gammeldags over dem. Desuden har de en stor dekorativ og historisk værdi.

Interessen har hovedsageligt samlet sig om reklameskilte for forskellige produkter såsom øl, kaffeerstatning og margarine.

Egentlige færdselstavler har ikke interesseret ret mange. Dels fordi der ikke findes mange bevarede, og dels fordi motiverne er få og enkle. Ikke desto mindre har de også deres historie at fortælle – både om trafikens regulering, motivernes udvikling og producenterne.

Nedenfor gennemgås færdselstavlernes udvikling og de danske producenter. Oplysningerne er på ingen måde komplette og flere steder er de sikkert fejlbehæftede, men de kaster dog lidt lys i mørket.

Vejtavlernes historie

Starten

Afmærkning langs de danske veje har man kendt til i hvert fald siden 1700-tallet hvorfra de ældste milesten stammer. Senere kom vejvisningsskilte til i 1800-tallet udført i sten eller på malede træ-

plader. Også egentlige vejtavler benyttede man sidst i århundredet, f.eks. en påbudstavle med teksten „Skridt“ (for heste).

Biltrafikens udvikling kom bag på mange i Danmark i begyndelsen af 1900-tallet. Der måtte regulering til, men det offentlige evnede dårligt at løfte opgaven. Derfor gik de to danske motororganisationer Forenede Danske Motorejere (FDM) og Kongelig Dansk Automobilklub (KDAK) i gang i 1907. De betalte og opstillede advarselstavler over det meste af landet i samarbejde med politiet og amtsvejsinspektørforeningen. Til at starte med satte de to motororganisationer skiltene op hver for sig – senere i samarbejde.

Advarselstavle for vejsving med reklame for KDAK produceret af Glud og Marstrand.

Nedenfor ses et eksempel fra KDAK med reklametekst for foreningen produceret på den danske emaljefabrik Glud og Marstrand.

I 1908 blev den første internationale vejkongres afholdt i Paris (PIARC) hvor Danmark deltog. Kongressens udkast til skilte blev vedtaget. Der var dog stor uenighed landene imellem og det kneb meget med at få skiltene lavet og sat op. Da der ikke skete noget

Såkaldt betinget vejtavle – en af de fire første typer vejtavler fra 1916.

radikalt fik KDAK og FDM i 1916 lavet 4 færdselstavler i emalje som reklamerede for begge foreninger.

Der var tale om 3 advarselstavler med vejkryds, bevogtet jernbaneoverskæring og vejsving. Udseendet af disse var besluttet på den internationale vejkongres i 1908. De var blå med hvidt symbol.

Det fjerde skilt var specielt dansk. Det var en såkaldt betinget vejtavle med blå kant, hvid bund og 3 runde blå pletter. Til dette skilt hørte en undertavle der specificerede betingelsen for færdsel med motorkøretøj.

Skiltet der symboliserer en bevogtet jernbaneoverskæring skulle egentlig have været to skinner på sveller, men blev ved en misforståelse under udførelsen til et stakit.

Disse første skilte er også interessante fordi de blev tegnet af den

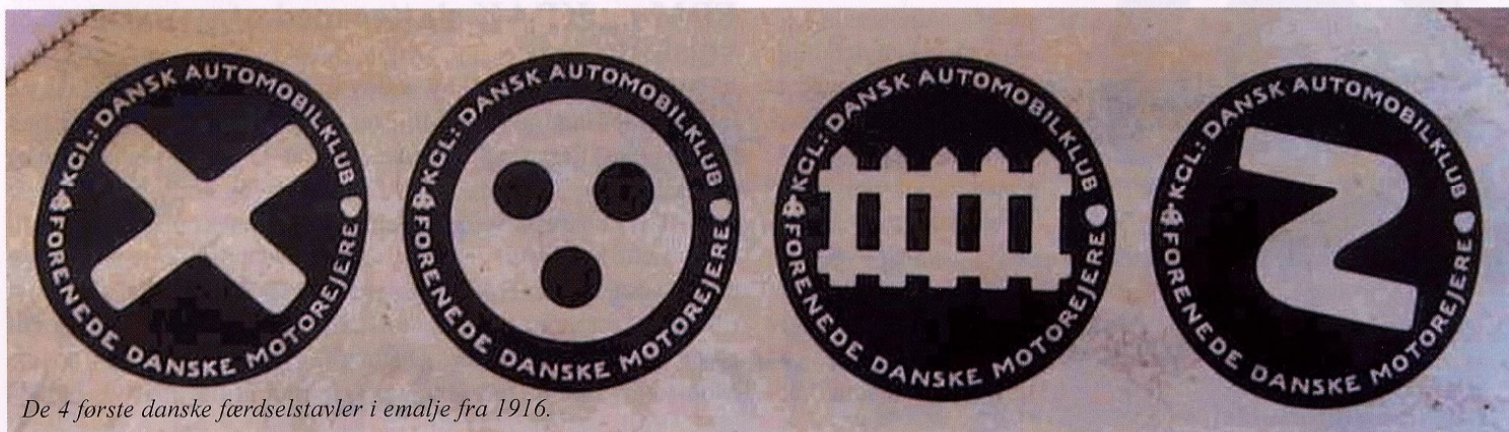
kendte arkitekt og bogtrykker Knud V. Engelhardt i 1916.

Knud V. Engelhardt (1882 – 1931) lavede desuden i 1920'erne de kendte og stadig brugte vejnavneskilte i Gentofte kommune med små hjerter over bogstavet j. Han tegnede også de danske kilometersten. Knud V. Engelhardt var Danmarks første egentlige designer.

I serien af skilte med navnene for de to danske automobilklubber langs randen fandtes der også et vejskilt med midtstillet tekst: AUTO GIV AGT.

Der var i øvrigt en hel del reklameskilte forklædt som vejskilte. Først og fremmest drejede det sig om kilometerangivesskilte. De var blå med hvid skrift samt navn og tekst for det firma som havde betalt skiltet. Desuden fandtes der bytavler med reklamer på.

I 1919 kom der så småt styr på skiltningen i Danmark idet det blev

De 4 første danske færdselstavler i emalje fra 1916.

besluttet at der skulle anvendes bestemte internationale advarselstavler. KDAK og FDM fortsatte med at levere skiltene og de var behjælpelige med deres opstilling.

Internationalt var det dog stadig svært at få landene til at anvende fælles skiltning. Folkeforbundet lavede en konvention i 1926 som ratificeredes ved en ny konvention i 1931. Ved denne lejlighed indførtes det trekantede skilt med udråbstegn samt det runde røde skilt med hvid vandret stribe som angav indkørsel forbudt.

At det kneb også i Danmark med at efterleve konventionen ses bl.a. ved at man endnu i en årrække brugte et helt rundt rødt skilt til angivelse af indkørsel forbudt. Det særlige danske skilt med tre blå pletter varede det også mange år før man opgav. Helt op i 1970'erne kunne det endnu ses hist og her.

Det offentlige overtager delvis

I 1932 fik Danmark en ny færdselslov til erstatning af den første egentlige færdselslov fra 1923. I samme forbindelse overtog det offentlige en del af udgifterne via Politikassen med opstilling af færdselstavler igennem Vejtavleudvalget.

FDM og KDAK fortsatte med at betale en del advarselstavler og give anbefalinger om hvor de skulle opsættes. Det skete igennem „Det fælles Vejtavleudvalg for K.D.A.K. og F.D.M.“

I 1932 blev de gamle runde blå skilte med vejkryds, jernbaneoverskæring og vejsving ændret til trekantede skilte med rød kant og rødt symbol på hvid bund.

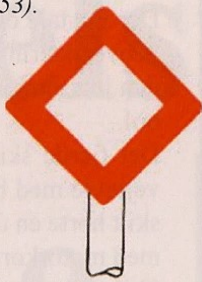
De nye færdselstavler der kom i 1932, svarer stort set til skiltene fra 1938, som kan ses nedenfor. Dog fandtes tavlerne med forsigtigt kørsel, al indkørsel forbudt samt angivelser af hovedvej og hastigheder ikke i 1932.

I 1936 blev der udsendt et cirkulære som standardiserede en række vejstavler.

Blandt andet blev der angivet præcise mål og farver for en række skilte. Det blev et krav at vejviserlinger, orienteringstavler og bytavler blev lavet i emaljeret metalplade. De kendte og karakteristiske vejvisere fremkom ved denne lejlighed med bynavne i cinnoberrød tekst og ramme på hvid baggrund anbragt på en høj jernpæl som var

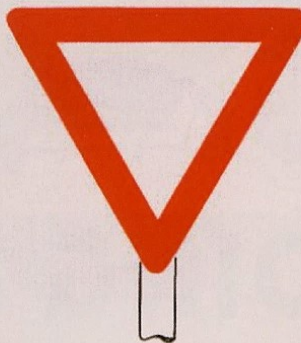
Færdselstavler fra 1938 (-1953).

betyder:

Hovedvej med Forkørselsret.

(Højeste Hastighed paa fri Landevej 60 km. — I Byer og bebyggede Omraader 40 km).

betyder:

Indkørsel til en Hovedvej, som har Forkørselsret.

Ved Indkørsel paa Hovedvejen har man ubetinget Pligt til at standse for al Færdsel, saavel fra venstre som fra højre Side.

betyder:

Hovedvejens Nummer.

Anbragt paa Hovedveje saavel i som udenfor Byomraader.

Stor firkantet Tavle med Hovedvejens Nummer overstreget og Færdselstavlen Forsigtig Kørsel

betyder:

Hovedvejen ender, Forkørselsretten ophører.

Hovedvejstavlen overstreget

betyder:

Forkørselsretten ophører.

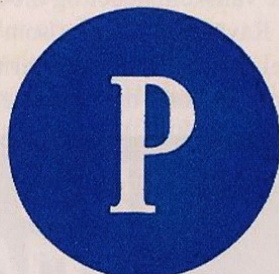
beklædt skiftevis med røde og hvide emaljerede rørstykker. De var en stor forbedring af den danske vejskiltning, men uegnede til at læse om natten da de dårligt kunne oplyses på deres høje standere og svære at opfatte da der ofte sad adskillige tavler samlet på en stander.

I 1938 var man oppe på godt 20 standardiserede færdselstavler, der blev produceret på de danske emaljefabrikker i tusindvis. De trekantede advarselstavler havde forhøjet rød kant og nogle af advarselstavlerne, blandt andet ubevogtet jernbaneoverskæring og hovedvej forude kunne være forsynede med en glasrefleks i hvert hjørne af skiltet.

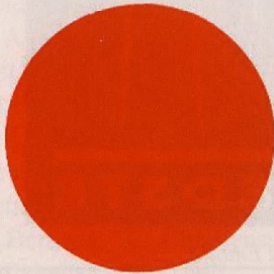
FDM og KDAK slutter med at sponsorere vejskilte

I 1943 blev et forslag til ny vejlov fremlagt i Rigsdagen. I denne lov blev der lagt op til at Ministeriet for offentlige Arbejder helt overtog udgifterne og arbejdet med at få fremstillet og opsat færdselstavler. FDM og KDAK protesterede kraftigt. De havde indtil 1943 bekostet skilte for mindst 300.000 kr og var villige til at fortsætte hvis de til gengæld kunne have indflydelse på hvor de skulle opsættes. Hvordan historien endte er uklart, men det ser ud til at motororganisationerne kort efter stoppede med deres sponsorering af færdselstavler i Danmark.

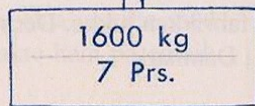
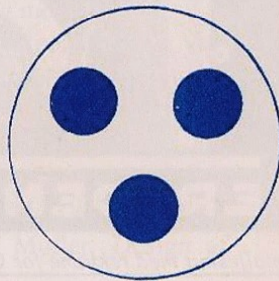
Motororganisationerne fortsatte dog med at have en vis indfly-

Parkering

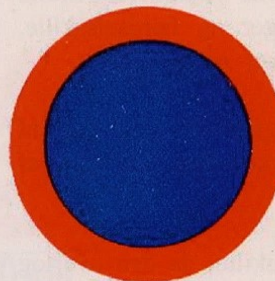
Motorkørsel forbudt

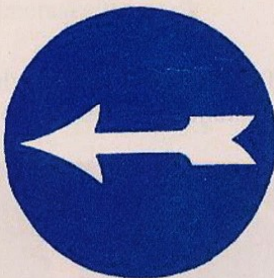
Betinget Vejtavle

Under Tavlen findes et Skilt, der angiver Betingelsen for Færdsel med Motorvogn.

Den betingede Vejtavle (hvid med tre blaa Prikker) anvendes ogsaa i Forbindelse med et Skilt, „Gennemkørsel forbudt“. Indkørsel er dog tilladt, hvis man har Ærinde.

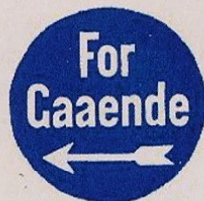
Parkering forbudt

Enstrettet Kørsel

Hastighedstavle

Fodgængerfelt

Rundkørsel

Skilt fra 1930'erne med forhøjet kant, glasreflekser og rødt symbol.

med de tre blå pletter og det smukke spiralskilt der symboliserede rundkørsel.

I 1953 kom en ny betænkning fra Ministeriet for Offentlige Arbejder som standardiserede skiltene.

delse på færdselstavlernes udformning og opstilling. De deltog således i et udvalg under Trafikministeriet der blev nedsat i 1949 for at revidere de danske vejafmærkninger.

Samme år blev der på en international konference i Geneve stadfæstet en række internationale normer for skiltning. De blev i Danmark udmøntet i Betænkning om Færdselstavler fra 1953. Ydermere kom der en Bekendtgørelse om Vejafmærkning i 1955. En sjov detalje er at Danmark fik dispensation fra de internationale regler i 1948 til at fortsætte med de nationale farver rød og hvid på vejvisertavler. Farver som i det øvrige Europa symboliserer fare og farver som vi den dag i dag bruger på vejvisningstavlerne.

Sandsynligvis i løbet af 1940'erne forsvandt den forhøjede kant på skiltene.

Der skete en modernisering af skiltetyperne, og flere vejtavler forsvandt. Det galdt i særdeleshed den betingede danske vejtavle

Mange skilte fik den udformning og det billede som vi kender i dag. Blandt andet blev symbolerne på fare- og forbudstavlerne ændret til sort fra rød farve. Samtidigt blev det krævet at mange færdselstavler blev reflekterende. Det kunne ikke lade sig gøre med emaljetechnikken og derfor blev der ikke lavet mange emaljeskilte op igennem 1950'erne. I 1960'erne stoppede man helt med at lave vejskilte i emalje.

Siden da er emaljeskiltene løbende forsvundet fra vejene efterhånden som de blev skadede eller skulle udskiftes.

Man kan dog stadig være heldig at møde et glemt vejskilt i emalje enkelte steder.

Støbte vejskilte fortsatte man med at producere hvor der ikke var krav om refleks. Produktionen stoppede først omkring 1980.

Siden 1953 har vejskiltene været lavet stort set som det sker i dag. Lakerede aluminiumplader med refleks af glasperler i lim.

Produktion af emaljefærdselstavler

Det har længe været kendt, at en emaljelægning er en meget stærk og bestandig overfladebehandling. Desværre er emalje sprød og springer let af ved slag. Et enkelt hårdt slag med f.eks. en sten eller et skud gør at rust begynder at nedbryde skiltet. På trods af dette har emaljeskiltene været totalt dominerende langs de danske veje i et halv århundrede.

Det må formodes at de første færdselstavler i emalje blev produceret på Carl Lund Emalje i København eller på tyske emaljefabrikker.

Fra begyndelse af 1930'erne kom der gang i to danske emaljeskiltefabrikker, nemlig Københavns Emaljeverk samt Glud og Marstrand i København. Samtidigt stoppede importen af udenlandske emaljeskilte stort set. Man kan derfor regne med at alle danske vejstavler fra 1932 og frem er lavet enten på Københavns Emaljeverk eller Glud og Marstrand.

I 1936 aftalte de to fabrikker at Københavns Emaljeverk skulle producere skilte til jernbaneoverskæringer og færdselsskilte. Glud og Marstrand skulle lave alle andre vej- og byskilte.

Carl Lund Emalje

Carl Lund Emalje lå i København. Den begyndte produktionen af emaljeskilte allerede i 1890'erne. Fabrikken blev overtaget af Glud og Marstrand i 1932.

Glud og Marstrand

Fabrikken startede produktion af emaljeskilte, da den overtog Carl Lund Emalje i 1932. Der blev produceret emaljeskilte i tusindvis. På fabrikken i København lukkede man emaljeafdelingen i 1966. Blandt andet blev en stor del af de karakteristiske rødhvide vejviserskilte samt i en periode alle advarselstavler lavet på fabrikken.

Glud og Marstrand findes for øvrigt stadig i Vejle. De producerer emballage i blik m.m.

Københavns Emaljeverk / Ravnholm Emaljeverk

Denne fabrik blev etableret af den københavnske boghandler H. Kiellerup i 1911. Han importerede tyske emaljeplader som blev påmalet tekst og billeder og derefter brændt.

I 1930 fik Kiellerup ideen til emaljenummerplader til biler, som han fik eneret på at producere. I den forbindelse oprettede han den første egentlige danske emaljeskiltefabrik i Valby. I 1934

Et eksempel på den sidste generation af vejstavler i emalje. En farestavle lavet efter 1953 uden forhøjet kant og med sorte symboler.

flyttede fabrikken til Ravnholm i Lyngby. Hurtigt fik den økonomiske vanskeligheder og blev i 1936 overtaget af Schous Fabrikker i Ravnholm. Så sent som i 1960'erne producerede fabrikken en del advarsels- og orienteringsskilte.

Da man ophørte med at anvende nummerplader i emalje i 1975,

Emaljeskilt med reklame for Carl Lund Emalje.

måtte fabrikken lukke. Dermed blev der ikke mere lavet emaljeskilte i Danmark.

Litteratur

Der findes ingen samlet beskrivelse af de danske færdselstavlers historiske udvikling – slet ikke for emaljetavlernes vedkom-

Emaljeskilt med reklame for Glud og Marstrand.

mende.

Nogle af de mest interessante bøger at opsøge, er de gamle teoribøger til køreprøven. Her er der farvelagte billeder af de aktuelle danske færdselstavler. Udviklingen kan følges fra 1932 og fremefter år for år. Hæfterne hedder „Vejen til Kørekortet“ og er skrevet af Robert Olsen m.fl.

Nogle gode bøger om især emaljereklameskilte er John Juhler Hansens Gadens blikfang fra 2002 eller Sanne og John Juhler Hansens bog Emaljeskilte og udendørs-reklame fra 1993.

Øvrig benyttet litteratur:

Bladet Motor, årgangene 1940 til og med 1950

C. A. B. Finecke og F. Scheel: Vejlovsrevisionen og Vejafmærkningen, i Motor, 1943, side 200

Jubilæumsskrift fra fabrikken Glud og Marstrand

S. E. Jørgensen: Fra chaussé til motorvej, 2001

Dansk Vejtidskrift, div. Årgange

Betænkning om Færdselstavler, 1953

J. Bernsen, K. Christensen og I. Møller: Design af trafikens skilte. 1996

Du kan læse videre om forfatterens emaljeskilte med mere på www.siticum.dk eller kontakte ham på email: reimers@siticum.dk

Færdselstavler fra 1938 (- 1953).

Lundø Classic Motor Show

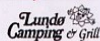

LØRDAG DEN 13. SEPTEMBER
10.00 - 16.00
ved Lundø Camping

Danmarks smukkeste beliggende
motortræf ligger cirka 15 km fra Skive.

KRUMTAPPERNE

Lundø
Camping & Grill

Kørejacker til sportsvognen

Den engelske bombermodel i ægte rulam.

Normalpris kr. 3.000,-

Vores pris kr. 2.000,-

Vi fører også kørehjelme, briller og halskraver.

Birger Overgaard

Skovvej 18

9560 Hadsund

Tlf 98583075

GRATIS ANNONCER
for klassikere og veteraner

Veteran Posten

Bringer købere og sælgere sammen
- i alt til klassikere og veteraner -

Biler - motorcykler - knallerter - scootere - lastbiler
traktorer - redskaber - stationære motorer
reservedele - automobilia - værktøj - litteratur

www.veteranposten.dk

